

“Des vers verts dans un verre vert”

Over schrijfvaardigheid Frans

Greet Van Mello
pedagogisch begeleider Frans VVKBa0

In het basisonderwijs benadrukt het leerplan Frans de ontwikkeling van spreekdurf en het mondeling taalgebruik. Terecht, want een taal gebruik je vooral mondeling. Maar ook schrijven heeft een plaats in het leerproces. En precies over dat schrijven zijn er nog heel wat vragen en bezorgdheden. Wat houdt schrijven precies in? Wat moeten onze leerlingen kunnen schrijven? Hoe moeten we dat aanpakken? Zijn onze leerlingen voldoende voorbereid op het secundair onderwijs?

Schrijven en spellen zijn geen synoniemen

Spelling

Schrijven en spellen zijn twee verschillende begrippen. Spelling is de kennis van het klanksysteem en van de spelling- en grammaticaregels. Denk ter vergelijking aan het leren spellen in de moedertaal. Als een zesjarig kind in het eerste leerjaar van de basisschool zijn moedertaal leert schrijven, dan beheerst het die taal al goed. In de loop van de schoolloopbaan worden vervolgens de spelling- en grammaticaregels opgebouwd.

Bij het leren van het Frans ligt dat toch wel anders. Leerlingen van een derde graad kunnen de letters en woorden wel schrijven, maar ze zijn weinig of niet vertrouwd met de klanken en uitspraak ervan. Ze zijn nog volop bezig die wereld te ontdekken en die klanken aan het schriftbeeld te koppelen. Maar dat klank- en schriftbeeld is niet zo vanzelfsprekend voor onze leerlingen. We staan er niet altijd bij stil dat een aantal Franse klanken op eenzelfde manier worden uitgesproken maar anders geschreven worden. We geven enkele voorbeelden.

De [e]-klank wordt geschreven als *é* in *un bébé*, als *er* in *parler*, als *ez* in *vous parlez*. Een ander voorbeeld is de [ɛ], die klinkt hetzelfde in *mais*, *treize*, *une mère*, *une mer*, maar wordt wel anders geschreven. En dan zijn er ook nog de homoniemen zoals *vert*, *vers*, *un ver*, *un verre*. Die woorden schrijven we niet alleen anders.

Ze hebben ook nog een andere betekenis, maar ze worden wel op dezelfde manier uitgesproken ... verwarrend voor leerlingen, toch?

Daarbij komt ook heel wat grammaticakennis kijken. Leerlingen van het basisonderwijs zijn bij het leren van een vreemde taal aanvankelijk nog niet gericht op de vorm van de taal. Spellingonderwijs als dusdanig is in de basisschool nog niet aan de orde. Toch wijzen we de leerlingen al heel snel op het belang van de correcte schrijfwijze. Het is binnen vreemdetalenonderwijs belangrijk dat de leerlingen eerst een correct woordbeeld opbouwen door de klanken en woorden vaak te beluisteren, na te zeggen, te lezen en door ze veelvuldig correct te kopiëren. Op die manier leren ze bijvoorbeeld ook meteen het juiste schriftbeeld van nieuwe woordenschat.

Schrijfvaardigheid

Als we het over schrijven hebben, bedoelen we in het basisonderwijs de vaardigheid om eenvoudige teksten met communicatieve bedoeling te schrijven.

In de krachtlijnen van het nieuwe leerplan lezen we dat taal een communicatiemiddel is. De leerlingen moeten zoveel mogelijk kansen krijgen om de communicatieve vaardigheden te oefenen. In het nieuwe leerplan Frans heeft schrijven dus ook een plaats binnen het leerproces. Maar schrijven in een vreemde taal is een vaardigheid die leerlingen in de basisschool maar zelden nodig hebben.

In het leerplan vinden we bij het domein schrijven de doelen geformuleerd onder de vorm van taaltaken. De taaltaken worden uitgevoerd op twee niveaus: het kopiërend en het beschrijvend niveau. Wat betekenen die niveaus?

Schrijven en spellen zijn geen synoniemen.

Het kopiërend niveau hoeft weinig verduidelijkend. De basisoefening voor schrijven is het foutloos kopiëren van woorden, structuren en eenvoudige zinnen (Schr. 1). Bij taaltaken op beschrijvend niveau leren de leerlingen zelf een zin, enkele zinnen of een tekstje maken met aangeboden woorden of aan de hand van voorbeelden en modellen. Zo kunnen de leerlingen een zin maken door gegeven woorden in de passende volgorde te schrijven of kunnen ze korte teksten waarin woorden werden weggelaten, aanvullen met gegeven woorden. Ze leren zelf ook al een korte, eenvoudige tekst samen te stellen aan de hand van modellen en voorbeelden of door zinnen in de juiste volgorde te kopiëren (Schr. 2 en 3). Bij dergelijke oefeningen die in alle nieuwe methodes terug te vinden zijn, doen we niet alleen een beroep op de schrijfvaardigheid van de leerlingen, ook de leesvaardigheid wordt aangesproken.

▶▶▶ Strategieën en leren leren

Leerlingen foutloos leren kopiëren is meer dan woorden of een tekst aanbieden met de opdracht: "Schrijf over zonder fouten." Als we beogen dat onze leerlingen erop gericht zijn om foutloos te kopiëren (Schr. 6), als voorbereiding op het latere correct uit het geheugen schrijven, moeten we hen ook de passende strategieën aanleren.

Een eerste strategie staat in het leerplandoel Schr. 4.2. *Het eigen werk nakijken en verbeteren*. Leerlingen mogen niet tevreden zijn met een kopieeropdracht waar nog fouten in te vinden zijn. Als we willen dat de leerlingen leren hun werk nauwgezet te controleren en eventuele fouten te verbeteren, moeten ze ook de kans krijgen om dat te oefenen. Leerkrachten voorzien daarvoor best de nodige oefentijd. Aanvankelijk zal dat behoorlijk wat tijdsinvestering vragen. Maar op termijn loont die inspanning. Resultaatsverbeteringen zullen niet alleen voor Frans merkbaar zijn, maar ook voor Nederlands en later voor andere talen. De bedoeling is dat leerlingen zich deze strategie eigen maken zodat ze spontaan elke schrijfoopdracht controleren en verbeteren.

Schr. 4.5 *Nadenken over mogelijke oorzaken waarom de schrijftaak al dan niet vlot verloopt* is een tweede strategie. Die ondersteunt de leerlingen in het leren leren. De leerlingen gaan na waarom de opdracht al dan niet goed gelukt is en trekken er conclusies uit voor de volgende schrijfoopdracht.

Ze zoeken hulpmiddelen om de fouten die ze gemaakt hebben, in het vervolg te vermijden. Als het gaat om kopieerfouten zou dat kunnen op volgende manier: het woord verklanken en daarbij de moeilijke klank(en) onderstrepen of aanduiden in kleur en het woord enkele keren correct overschrijven. Sterkere leerlingen kunnen ook proberen het woord correct uit het hoofd te schrijven. In een laatste stap controleren ze het woord en verbeteren ze indien nodig.

Lukt het moeilijk of niet om met gegeven woorden een correcte zin te maken, dan kunnen leerlingen bijvoorbeeld regelmatig enkele eenvoudige Franse zinnen of een korte Franse tekst met eenvoudige zinnen lezen om meer vertrouwd te raken met de Franse zinsstructuur. Bij een volgende schrijfoefening kunnen ze nagaan of ze vorderingen gemaakt hebben. Op die manier nemen de leerlingen hun eigen leerproces in handen en maken ze leerwinst. Bovendien kunnen leerlingen ook leren van elkaar als ze tijdens overlegmomenten hun leerstrategieën met elkaar delen.

De overstap van basis- naar secundair onderwijs voor Frans

De leerplanmakers Frans van het basisonderwijs en het secundair onderwijs hebben nauw samengewerkt om te zorgen voor een optimale overgang. Zo vinden de leerkrachten van de eerste graad secundair in hun leerplan niet alleen de eindtermen van het basisonderwijs, maar bij elke vaardigheid is ook de verticale leerlijn opgenomen. Op die manier weten de leerkrachten welke doelen aan het

eind van het basisonderwijs bereikt werden en op welke manier zij daarop verder bouwen.

De leerplandoelen in het basisonderwijs zijn geformuleerd als taaltaken op kopiërend en beschrijvend niveau. In de eerste graad secundair gaat die lijn verder. De leerplandoelen zijn geformuleerd als taaltaken, vertrekkend vanaf het beschrijvend niveau en verdergaand op het structurerend niveau. Daar waar leerlingen bij het beschrijvend niveau zinnen of teksten samenstellen aan de hand van voorbeelden of modellen, hebben ze op het structurerend niveau ook een eigen inbreng in de formulering van de zinnen en de structurering van de tekst, buiten de aangeboden voorbeelden of modellen.

Besluit

Naast de mondelinge vaardigheden heeft ook de schrijfvaardigheid een plaats binnen het leerproces. De leerlingen leren korte, eenvoudige teksten samenstellen aan de hand van bouwstenen, voorbeelden en modellen. Voor heel wat leerlingen is het schriftbeeld ook een ondersteuning bij het leren en verankeren van nieuwe woordenschat. Van bij de aanvang op een motiverende wijze het correcte woordbeeld leren, kan veel 'schrijfleed' voorkomen. Daarom is het nodig dat de leerlingen niet alleen veel aandacht besteden aan het correct kopiëren maar ook in het bijzonder aan het zorgvuldig controleren en verbeteren van hun geschreven tekst. Dan zullen ze die attitudes en strategieën spontaan inzetten tijdens hun verdere leerproces en dan hebben ze de nodige bagage voor de overstap naar het secundair onderwijs.

Leerlijn schrijfvaardigheid uit het leerplan eerste graad secundair onderwijs

	Basisonderwijs	Secundair Onderwijs 1ste graad
Tekstkenmerken Structuur en samenhang	Korte enkelvoudige zinnen Elementaire tekststructuur	Eenvoudige zinnen Eenvoudige en duidelijke tekststructuur
Lengte Woordenschat en taalvariëteit	Zeer korte teksten Zeer frequente woorden uit de woordvelden, vaste frasen en standaarduitdrukkingen	Korte teksten Relevante woorden uit de woordvelden
Taken op kopiërend niveau	Een tekst foutloos overschrijven	
Taken op beschrijvend niveau	Een tekst aanvullen met gegeven woorden. Aan de hand van aangereikte bouwstenen een tekst samenstellen.	Inlichtingen verstrekken op eenvoudige formulieren. Een tekst schrijven over een in de klas behandeld onderwerp met behulp van sleutelwoorden. Een bericht opstellen met behulp van een voorbeeld. Een gebeurtenis, een verhaal, iets of iemand beschrijven door middel van een opsomming in korte zinnen. Gebruik maken van elementaire omgangsvormen en beleefdheidsconventies.
Taken op structurerend niveau		Persoonlijke (ook digitale) correspondentie voeren met behulp van een voorbeeld.
Strategieën	Zich blijven concentreren op de schrijftaak.	Zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles kunnen uitdrukken. Gebruik maken van een model of van een in de klas behandelde tekst. Gebruik maken van een woordenlijst of woordenboek. Principes van lay-out toepassen.

BRONNEN:

Vlaams Verbond van het Katholiek Basisonderwijs, *Frans Leerplan*, Brussel, DOKO, 2010.

Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs, *Frans 1ste graad A-stroom. Leerplan secundair onderwijs*, 2010.

MEER INFO

VVKBaO biedt in samenwerking met DNI nascholing over de thematiek van schrijfvaardigheid aan: *Alles wat je altijd had willen weten over Frans, maar nooit durfde te vragen: schrijven, grammatica en handboeken.*

In de sessie komen volgende leervragen aan bod:

- Moeten de leerlingen in het basisonderwijs ook Frans kunnen schrijven?
- Moeten de leerlingen de woorden uit het hoofd kunnen schrijven?
- Moet ik punten aftrekken voor spellingsfouten? Hoe bereid ik de leerlingen best voor op de lessen Frans in het secundair onderwijs?
- Wat is het 'beste' handboek?
- Moeten de leerlingen de vervoegingen nog uit het hoofd kennen?
- Hoe kan ik de grammatica echt functioneel aanbrengen?

Op www.nascholing.be (> basisonderwijs > Frans) vind je alle informatie. Je kunt er ook inschrijven.